

ПСИХОЛОГІЯ

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 159.944:355

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2026.66.60-68>

Анна ЛЕВЕНЕЦЬ, канд. психол. наук

ORCID ID: 0000-0001-9253-7224

e-mail: a.e.levenets@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВОГО ПСИХОЛОГА ТА ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНА У СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена зростанням потреби у комплексній допомозі військовослужбовцям, які переживають наслідки бойового стресу, моральної травми й екзистенційних криз, що виникають у процесі виконання бойових завдань. У сучасних умовах війни психологічна допомога й духовна опіка дедалі частіше розглядаються як взаємодоповнювальні ресурси підвищення психологічної стійкості військовослужбовців. Метою статті є теоретичний аналіз взаємодії військового психолога та військового капелана в системі психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України.

Методи. У дослідженні використано теоретичні методи наукового пізнання. Метод аналізу застосовано для вивчення наукових джерел щодо психологічної підтримки військовослужбовців, напрямів діяльності та професійних обов'язків військових психологів і капеланів, а також міжнародного досвіду організації психологічної та духовної допомоги у збройних силах країн-членів НАТО; метод синтезу – для інтеграції отриманих теоретичних положень із метою визначення можливостей міждисциплінарної взаємодії фахівців. Узагальнення та систематизація дали змогу структурувати типові запити військовослужбовців і окреслити сфери професійної компетенції психолога та капелана. Метод порівняння застосовано для зіставлення напрямів діяльності цих фахівців і виявлення точок перетину й відмінностей у їхній діяльності.

Результати. Проаналізовано напрями діяльності та професійні обов'язки військових психологів і військових капеланів і визначено сфери їхньої професійної компетенції у роботі з військовослужбовцями, які переживають наслідки бойового стресу. Установлено, що окремі напрями діяльності капеланського служіння, зокрема літургійно-обрядова діяльність, не мають безпосереднього перетину з діяльністю психолога, проте виконують важливу ціннісно-смыслову та стабілізуючу функцію для віруючих військових. Аналіз типових запитів військовослужбовців показав, що їхні переживання мають психологічний, духовно-екзистенційний або комплексний характер. На цій основі запропоновано трикомпонентну модель взаємодії військового психолога й військового капелана, яка передбачає первинне оцінювання запиту військовослужбовця, диференційований супровід залежно від характеру проблеми й інтегративну взаємодію у випадках комплексних психологічних і духовних криз.

Висновки. Ефективна система психологічної підтримки військовослужбовців передбачає координацію діяльності фахівців різного профілю, зокрема психологів і військових капеланів. Запропонована трикомпонентна модель взаємодії може бути використана під час організації психологічного й духовного супроводу військовослужбовців у системі психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України.

Ключові слова: бойовий стрес, моральна травма, духовна підтримка, психологічна стійкість, капеланське служіння, міждисциплінарна взаємодія.

Вступ

На п'ятому році повномасштабної збройної агресії проти України питання збереження та відновлення людського потенціалу Збройних Сил України набувають стратегічного значення. Різноманітність соціокультурних процесів у військовому середовищі та тривалість бойових дій зумовлюють необхідність оновлення традиційних підходів до психологічної та духовної підтримки особового складу. У цьому контексті особливої ваги набуває розроблення моделі взаємодії між військовими психологами та військовими капеланами. Інтеграція науково обґрунтованих психологічних методів із духовно-світоглядною підтримкою створює передумови для формування цілісної системи психологічного супроводу військовослужбовців, що сприяє підвищенню беззахисності та зміцненню духовно-моральної стійкості підрозділів.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю наукового осмислення та практичного впорядкування взаємодії психологічної служби та Служби військового капеланства Збройних Сил України в умовах затяжного характеру російсько-української війни. Основними чинниками, що визначають нагальність дослідження, є такі.

По-перше, інституційна необхідність координації зусиль різних служб і фахівців, залучених до системи психологічної підтримки персоналу. З прийняттям Закону України "Про Службу військового капеланства" (Верховна Рада України, 2021) відбулося формування правового поля для діяльності капеланів. Проте на рівні підрозділів залишається потреба в розробленні чітких протоколів взаємодії з військовими психологами для уникнення дублювання напрямів діяльності та підвищення ефективності спільної роботи.

По-друге, необхідність спільної роботи щодо надання психологічної допомоги та підтримки в процесі корекції бойових психічних і моральних травм. Досвід ведення війни високої інтенсивності свідчить, що психологічні порушення часто супроводжуються глибокими ціннісними й етичними кризами, що відповідає сучасним уявленням про феномен моральної травми (Currier et al., 2021). Це потребує інтегрованого підходу, у межах якого психолог фокусується на когнітивно-поведінкових та емоційних аспектах травматизації, а капелан – на духовно-світоглядній стабілізації.

По-третє, орієнтація на впровадження міжнародних стандартів підтримки особового складу, прийнятих у

© Левенець Анна, 2026

країнах-членах НАТО. Ураховуючи євроатлантичний вектор розвитку ЗСУ, актуальним є впровадження моделі *цілісної опіки* (holistic care) (Cooper et al., 2023), яка застосовується у збройних силах країн Альянсу та передбачає тісну співпрацю психологів, капеланів і медичного персоналу.

Отже, розроблення моделі взаємодії військового психолога й військового капелана є необхідною умовою переходу від реагування на наслідки травматизації до формування системної профілактики та зміцнення психологічної резильєнтності особового складу Збройних Сил України.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та розроблення моделі взаємодії військового психолога й військового капелана, спрямованої на формування інтегрованої системи психологічного супроводу військовослужбовців із метою зміцнення їхньої стійкості та збереження ментального здоров'я в умовах тривалих бойових дій.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

- проаналізувати специфіку професійних компетенцій і напрямів діяльності та професійних обов'язків військового психолога й військового капелана для визначення точок перетину й меж їхньої відповідальності;
- дослідити міжнародний досвід взаємодії капеланських і психологічних служб у країнах-членах НАТО з метою адаптації релевантних практик до українського контексту;
- розробити концептуальну модель взаємодії військового психолога й військового капелана на рівні підрозділу та сформулювати практичні рекомендації щодо її впровадження.

Методи

У дослідженні використано теоретичні методи наукового пізнання. Метод аналізу застосовано для вивчення наукових джерел щодо психологічної підтримки військовослужбовців, напрямів діяльності та професійних обов'язків військових психологів і капеланів, а також міжнародного досвіду організації психологічної та духовної допомоги у збройних силах країн-членів НАТО; метод синтезу – для інтеграції отриманих теоретичних положень із метою визначення можливостей міждисциплінарної взаємодії фахівців. Узагальнення та систематизація дали змогу структурувати типові запити військовослужбовців і окреслити сфери професійної компетенції психолога й капелана. Метод порівняння застосовано для зіставлення напрямів діяльності цих фахівців і виявлення точок перетину та відмінностей у їхній діяльності.

Результати

Розроблення моделі взаємодії військового психолога та військового капелана потребує попереднього аналізу й розмежування їхніх професійних компетентностей. Психолог і капелан працюють з особистістю військовослужбовця, однак звертаються до різних рівнів її функціонування: психолог – до психоемоційного й поведінкового, капелан – до духовно-світоглядного та ціннісного.

Система психологічної підтримки у зоні бойових дій представлена дворівневою структурою. Оперативне реагування забезпечують психологи груп контролю бойового стресу (ГКБС), діяльність яких охоплює такі напрями, як психодіагностика особового складу, визначення рівня бойового стресу, оперативна стабілізація психологічного стану військовослужбовців методами психопрофілактики, психоедукації та короткотривалого психологічного консультування, а також супровід на етапі реабілітації. Поглиблений психологічний вплив забезпечують психологи

груп психологічного супроводу та відновлення (ГПСтаВ), спеціалізацією яких є індивідуальне та групове психоконсультування, психокорекція та тривала психологічна реабілітація військовослужбовців.

У діяльності військового психолога можна виокремити низку напрямів, які мають чітко окреслену професійну автономію та не мають безпосереднього перетину з діяльністю військового капелана. До них належить насамперед психодіагностичний напрям, що передбачає застосування стандартизованих психологічних методик для оцінювання індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців, рівня їхньої стресостійкості, емоційного стану й ознак психологічної дезадаптації. Такі процедури ґрунтуються на використанні валідних психодіагностичних інструментів і потребують спеціальної професійної підготовки. Важливими напрямками діяльності військового психолога є також професійно-психологічний відбір та оцінювання придатності військовослужбовців до виконання службових завдань. Ці напрями базуються на наукових психологічних методах і належать виключно до компетенції психологічної служби.

Водночас значна частина практичної діяльності військових психологів пов'язана з подоланням наслідків бойового стресу та стабілізацією психоемоційного стану особового складу. До таких напрямів належать психологічне консультування, психоедукація, психокорекція та психологічна реабілітація військовослужбовців після травматичних подій. У межах цих напрямів формуються зони комплементарної взаємодії між психологом і капеланом, оскільки поряд із психологічними механізмами адаптації важливу роль відіграє осмислення пережитого досвіду в системі моральних і духовних цінностей (Cooper et al., 2023; Antal et al., 2023). У цьому контексті військовий капелан може розглядатися як важливий суб'єкт системи психологічної підтримки персоналу, що актуалізує духовно-смысловий вимір переживання бойового досвіду (Кириленко, & Горбик, 2024; Makovskyi, 2023). Його діяльність не дублює психологічну допомогу, а доповнює її, створюючи умови для цілісної підтримки особистості військовослужбовця. Якщо психолог працює з емоційно-когнітивними механізмами адаптації та регуляції стресових реакцій, то капелан допомагає осмислити пережиті події у контексті моральних орієнтирів, духовних переконань і життєвих смислів, що є важливим ресурсом стабілізації особистості.

У цьому дослідженні під стабілізацією військовослужбовця розуміється процес відновлення відносної рівноваги особистості в умовах бойового стресу, який має двокомпонентний характер. Психологічна стабілізація передбачає зниження інтенсивності емоційних і когнітивних порушень та відновлення здатності до адаптивного функціонування, тоді як духовна стабілізація пов'язана з осмисленням пережитого досвіду в системі цінностей, моральних орієнтирів і життєвих смислів.

У цьому контексті діяльність військового капелана охоплює широкий спектр завдань, що містять духовну, моральну й соціальну підтримку військовослужбовців. Його діяльність можна зобразити кількома взаємопов'язаними напрямками: душпастирська духовна опіка, релігійно-просвітницька робота, літургійно-обрядова діяльність, а також соціально-волонтерська підтримка. Кожен із цих напрямів реалізується через відповідні функції та форми роботи. У межах окремих напрямів формуються зони комплементарної взаємодії з діяльністю військового психолога, тоді як інші належать до автономної сфери капеланського служіння (Grimell et al., 2025).

Першим (провідним) напрямом діяльності військового капелана є душпастирська опіка – системна діяльність, спрямована на духовно-моральне зміцнення особистості й підтримку її життєстійкості в умовах екстремального навантаження. У межах цього напрямку реалізуються такі функції, як наставництво, релігійне консультування та підтримувальне спілкування, що сприяють осмисленню травматичного досвіду й відновленню внутрішньої цілісності особистості (Калениченко, 2017).

Залучення капелана до групових занять із віруючими військовослужбовцями, зокрема у форматі тренінгів стресостійкості, програм формування моральної витривалості й обговорення ціннісних дилем, дає змогу розглядати його участь як специфічну форму впливу, спрямованого на підтримку психологічної стійкості. Такий вплив не є клінічним втручанням, а ґрунтується на актуалізації релігійних смислів, моральних орієнтирів та екзистенційної рефлексії (Senkner et al., 2020), що для віруючої особистості є значущим ресурсом психологічної стабілізації та резильєнтності.

Виконуючи роль духовного наставника й консультанта, капелан працює з екзистенційними запитаннями військовослужбовців, які виходять за межі суто психологічної симптоматики. Ідеться про ситуації ціннісної дезорієнтації, втрати сенсу, моральної травматизації, переосмислення життєвої місії (Currier et al., 2021) та особистої відповідальності. За дослідженнями Т. Калениченка, серед поширених звернень до капеланів – запитання про причини війни, допустимість страждання, справедливості, роль і місію воїна в умовах збройного протистояння (Калениченко, 2017). У стані надмірного стресу, коли особистість може втрачати моральні орієнтири й переживати внутрішній конфлікт цінностей, капелан створює безпечний простір для світоглядного осмислення пережитого досвіду.

Етичний кодекс капеланської служби визначає гуманістичну спрямованість консультування, у межах якої повага до особистості визнається найвищою цінністю, а базовим регулятивним принципом є "не зашкодь". Практична діяльність військового капелана ґрунтується на системі засадничих принципів (Grimell, 2025; Schuhmann et al., 2023), що визначають специфіку його взаємодії з особовим складом.

Першим є принцип активної присутності, який передбачає фізичне й емоційне перебування поруч із військовослужбовцем у моменти найвищого психоемоційного напруження. Ідеться не лише про консультативну взаємодію, а про екзистенційне "бути поруч". Сам факт присутності довіреної особи виконує стабілізуючу функцію та формує безпечний простір підтримки. Такий підхід є особливо значущим у станах, коли військовослужбовець не готовий до вербалізації переживань, проте потребує відчуття солідарності й поділеного тягара відповідальності.

Другим є принцип безумовного й активного слухання. Капеланська етика передбачає уважне й глибоке сприйняття досвіду іншої людини як цінності. Слухання є інструментом виговорювання, вивільнення внутрішньої напруги та первинної емоційної стабілізації. Важливим складником є безоціночність – відмова від моралізаторства чи засудження навіть у ситуаціях складних етичних дилем. Пріоритетом є створення простору довіри, у межах якого військовослужбовець може відновити внутрішню рівновагу без страху зовнішнього осуду.

Третім є принцип конфіденційності (таємниці сповіді). Абсолютна конфіденційність, гарантована етичним кодексом капелана й інститутом таємниці сповіді, відіграє ключову роль у формуванні довіри в підрозділі. У військовому середовищі звернення до психолога не-

рідко супроводжується соціальною стигматизацією або побоюваннями щодо можливих наслідків для кар'єри. Саме чинник довіри та конфіденційності часто зумовлює пріоритетність звернення до капелана у кризових ситуаціях. Завдяки статусу "офіцера без командних повноважень" капелан формує простір деформалізованого спілкування, у межах якого військовослужбовець може бути відвертим щодо питань, які він не готовий обговорювати в межах офіційних психологічних процедур. У цьому контексті капелан виконує функцію "безпечного містка": у разі виявлення глибоких психотравмувальних переживань він може м'яко та без примусу спрямовувати військовослужбовця до фахівців ГКСБ або ГПСВ, мінімізуючи внутрішній опір і знижуючи бар'єр звернення за професійною психологічною допомогою.

Другим напрямом діяльності військового капелана є релігійно-просвітницька робота, яка інтегрує духовно-моральні засади в систему військової етики та патріотичного виховання особового складу. На відміну від суто інформативної діяльності, цей напрям має комплексний виховний і світоглядний характер. У його межах реалізуються функції формування морально-етичних орієнтирів, світоглядної стабілізації та підтримки колективних цінностей. Зазначені функції конкретизуються у розв'язанні кількох взаємопов'язаних завдань: формуванні етичних засад військової служби, культивуванні етики побратимства та взаємоповаги, а також світоглядної стабілізації особистості військовослужбовця.

Ознайомлення з категоріями обов'язку, честі, служіння та жертвовності крізь призму духовних традицій сприяє усвідомленню захисту держави як морально легітимної та суспільно значущої діяльності. Підтримка атмосфери довіри й солідарності зміцнює внутрішню згуртованість підрозділу, а залучення до духовної традиції допомагає осмислити досвід страждання, втрат і моральних дилем, підтримуючи моральний дух і внутрішню стійкість.

Специфіка капеланського служіння полягає у використанні релігійної традиції та священних текстів як інструментів духовної підтримки. На відміну від психолога, який працює переважно з когнітивно-емоційними й поведінковими механізмами адаптації, капелан інтерпретує життєві й бойові виклики крізь призму духовних смислів і релігійного досвіду. Такий світоглядний підхід дає змогу осмислювати пережиті події в системі ціннісних орієнтирів віруючої особистості та сприяє пошуку внутрішніх ресурсів для подолання кризових станів.

Поряд із напрямками, що мають комплементарний характер щодо діяльності військового психолога, у структурі капеланського служіння виокремлюються напрями, які належать до його специфічної професійної компетенції та не мають безпосереднього перетину з психологічною практикою.

Третім напрямом є літургійно-обрядова діяльність, що включає проведення релігійних обрядів і богослужінь. Для віруючих військовослужбовців такі практики виконують важливу ціннісно-смыслову функцію, оскільки дають змогу інтерпретувати пережитий досвід у контексті релігійних переконань і духовних традицій. Богослужіння є формою символічного осмислення переживань, у межах якої травматичні події можуть інтегруватися у ширшу систему моральних і духовних смислів. Через ритуалізацію переживань, молитву й колективне переживання духовного досвіду військовослужбовці отримують можливість переосмислити події війни, відновити відчуття надії та внутрішньої підтримки, а також зміцнити відчуття колективної ідентичності. У цьому контексті богослужіння виконує функцію смислової стабілізації, оскільки

сприяє відновленню порушеної системи життєвих орієнтирів і зменшенню інтенсивності екзистенційної напруги.

Четвертим напрямом є соціально-волонтерська діяльність, яка також належить до автономної сфери капеланського служіння і спрямована на організацію соціальної підтримки військовослужбовців, залучення громадських і релігійних ресурсів допомоги та зміцнення морального духу підрозділів.

Водночас відмінність підходів психолога й капелана до роботи з особистістю військовослужбовця не виключає, а навпаки, передбачає можливість їхньої комплементарної взаємодії. Психологічні методи спрямовані переважно на регуляцію емоційно-когнітивних процесів, формування адаптивних стратегій подолання стресу та відновлення психічного функціонування. Капеланська діяльність, своєю чергою, працює зі смислово-ціннісним виміром переживань, допомагаючи військовослужбовцю осмислити травматичний досвід у контексті духовних переконань і життєвих орієнтирів. Саме ця різниця професійних фокусів створює підґрунтя для формування

інтегрованої моделі їхньої співпраці в системі психологічної підтримки персоналу (Cooper et al., 2023; Antal et al., 2023) (табл. 1).

Аналіз порівняльної характеристики напрямів діяльності військового психолога та військового капелана свідчить, що, попри різну професійну природу їхньої діяльності, у практичній площині вони працюють із близькими за змістом кризовими запитами військовослужбовців. Саме це формує підґрунтя для координації психологічної та духовної допомоги (Кириленко, & Горбик, 2024; Makovskyi, 2023).

Узагальнення міжнародних досліджень показує, що взаємодія військових капеланів і психологічних служб у збройних силах країн-членів НАТО не є уніфікованою і реалізується у різних організаційних моделях. Це дає змогу виокремити кілька типових підходів до такої взаємодії, які відрізняються ступенем інтеграції професійних ролей і форматами координації допомоги військовослужбовцям (табл. 2).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика напрямів діяльності військового психолога та військового капелана

Критерій	Військовий психолог	Військовий капелан
Рівень впливу на особистість	Психічний і поведінковий рівень: емоції, когнітивні процеси, адаптаційні механізми	Духовно-світоглядний рівень: система цінностей, сенс пережитого досвіду, моральні орієнтири
Основний фокус діяльності	Профілактика, діагностика та корекція психологічних наслідків бойового стресу	Духовно-моральна підтримка, світоглядна стабілізація, подолання екзистенційних криз
Типові запити військовослужбовців	Тривога, страх, емоційне виснаження, порушення сну, нав'язливі спогади, труднощі адаптації після бою	Питання сенсу війни, моральної провини, справедливості, втрати побратимів, переосмислення життєвої місії
Основні інструменти роботи	Психодіагностика, психоедукація, психологічне консультування, психокорекція, програми управління стресом	Душпастирська опіка, духовне наставництво, релігійне консультування, духовні бесіди, богослужіння
Формат взаємодії	Індивідуальні консультації, групові заняття, тренінги стресостійкості, психопрофілактичні програми	Індивідуальні духовні бесіди, сповідь, групові духовно-просвітницькі зустрічі, релігійні обряди
Характер довіри	Професійна конфіденційність у межах психологічної етики	Абсолютна конфіденційність (таємниця сповіді)
Результат впливу	Стабілізація емоційного стану, відновлення психологічного функціонування, підвищення адаптаційних ресурсів	Відновлення смислових орієнтирів, духовна підтримка, зміцнення моральної стійкості
Зона професійної автономії	Клінічно та психологічно обґрунтовані методи допомоги	Духовно-релігійна підтримка та світоглядне осмислення досвіду
Зона професійного перетину	Робота з бойовим стресом, підтримка військовослужбовців у кризових ситуаціях, участь у програмах психологічної підтримки персоналу	

Таблиця 2

Типи взаємодії військових капеланів і психологічних служб у збройних силах окремих країн-членів НАТО

Країна / система	Тип взаємодії	Роль військового капелана	Роль психологічної служби	Формат взаємодії
США	Послідовний тип взаємодії	Первинна точка звернення; духовне консультування; підтримка в моральних і екзистенційних кризах; робота зі смисловими аспектами бойового досвіду	Психодіагностика; кризове консультування; лікування ПТСР, тривожних і депресивних розладів; психотерапія	Капелан забезпечує первинний контакт і за потреби сприяє перенаправленню до фахівця з ментального здоров'я (Besterman-Dahan et al., 2012)
Канада	Інтегрований (міждисциплінарний) тип взаємодії	Робота з духовними аспектами моральної травми; підтримка у кризових ситуаціях; участь у формуванні смислів і моральної стійкості	Психологічна оцінка; лікування психічних розладів; психотерапія; реабілітація	Капелан входить до складу мультидисциплінарної команди з медиками й соціальними працівниками (Smith-MacDonald et al., 2018)
Країни НАТО (узагальнений підхід)	Комплементарний (паралельний) тип взаємодії	Робота зі смислово-ціннісними, моральними й екзистенційними аспектами переживань	Робота з психічними процесами, симптомами стресу та психічних розладів	Фахівці працюють паралельно в межах власних напрямів діяльності, координуючи власні дії та взаємно доповнюючи один одного (Grimell et al., 2025; Cooper et al., 2023)

Таким чином, міжнародний досвід свідчить, що ефективна підтримка військовослужбовців у сучасних арміях передбачає координацію психологічної та духовної допомоги на засадах комплементарності професійних ролей. Психологи забезпечують роботу з психічними механізмами адаптації та подолання наслідків бойового стресу, тоді як капелани працюють зі смислово-ціннісним виміром переживань військовослужбовців. Такий розподіл напрямів діяльності дає змогу формувати інтегровану систему підтримки особового складу, у межах якої психологічна й духовна допомога взаємно доповнюють одна одну.

У реальних умовах військової служби психологічні й духовні запити військовослужбовців рідко існують у "чистому" вигляді. Бойовий досвід формує комплексні переживання, у яких емоційні, когнітивні та світоглядні компоненти тісно переплітаються. Саме тому аналіз типових запитів, з якими військовослужбовці звертаються до фахівців системи психологічної підтримки персоналу, дає змогу краще зрозуміти як зони відповідальності психолога й капелана, так і точки їхнього професійного перетину. Розгляд таких запитів створює практичні підстави для побудови моделі їхньої взаємодії.

Аналіз практики психологічного супроводу та капеланського служіння дає змогу виокремити низку типових запитів, з якими військовослужбовці звертаються по допомогу. Ці запити мають психологічну, екзистенційну або змішану природу, що зумовлює необхідність комплементарної взаємодії фахівців.

1. Запит на емоційну стабілізацію після бойових подій. Одним із найпоширеніших є звернення, пов'язане з гострими емоційними реакціями на пережиті бойові події: тривогою, страхом, напруженням, дратівливістю, порушеннями сну або нав'язливими спогадами. У таких випадках першочерговим завданням є психологічна стабілізація стану, що реалізується через кризове консультування, нормалізацію стресових реакцій, навчання технік саморегуляції та формування адаптивних копінг-стратегій. Водночас для частини військовослужбовців важливою є й духовна підтримка, яка дає змогу осмислити пережитий досвід у ширшому світоглядному контексті.

2. Запит на подолання почуття провини й морального конфлікту. Бойові дії часто супроводжуються ситуаціями, що викликають моральну травматизацію: переживання провини за загибель побратимів, сумніви щодо власних рішень у бою, внутрішні конфлікти між військовим обов'язком і особистими цінностями (Currier et al., 2021; Koenig, & Al-Zaben, 2020). У таких випадках

психолог працює з механізмами когнітивної переоцінки травматичного досвіду, тоді як капелан допомагає військовослужбовцю осмислити переживання крізь призму моральних і духовних категорій – відповідальності, прощення, сенсу служіння та особистої місії.

3. Запит на пошук сенсу пережитого досвіду. Після інтенсивних бойових подій у військовослужбовців нерідко виникають екзистенційні питання, пов'язані зі смыслом війни, справедливістю страждання, роллю людини в ситуації насильства та смерті. Такі звернення виходять за межі суто психологічної симптоматики й пов'язані з переосмисленням життєвих цінностей і світоглядних орієнтирів. У цьому контексті капелан відіграє важливу роль у наданні духовно-сислової підтримки, тоді як психолог може допомогти у структурованому опрацюванні переживань та інтеграції травматичного досвіду в життєву історію особистості.

4. Запит на міжособистісну підтримку та подолання соціальної ізоляції. Тривале перебування у бойових умовах може супроводжуватися відчуттям самотності, втратою довіри до оточення або труднощами у взаєминах у підрозділі. Психолог у таких випадках працює з розвитком комунікативних навичок, управлінням емоціями й розв'язанням міжособистісних конфліктів, тоді як капелан сприяє формуванню атмосфери побратимства, взаємної підтримки та моральної солідарності у військовому колективі.

5. Запит на духовну підтримку у кризових ситуаціях. У ситуаціях втрати, тяжких поранень, загибелі побратимів або зіткнення з смертю військовослужбовці часто звертаються з потребою духовної розради, молитви або релігійного осмислення пережитого досвіду. Такі звернення переважно адресуються капелану, однак можуть супроводжуватися психологічними реакціями горя, гострого стресу або травматизації, що потребує залучення фахівця психологічної служби (Mudde et al., 2025).

Отже, аналіз типових запитів військовослужбовців свідчить, що значна частина проблем, з якими вони звертаються по допомогу, має комплексний характер і поєднує психологічні, моральні й екзистенційні аспекти. Це створює об'єктивні передумови для формування моделі комплементарної взаємодії військового психолога та військового капелана, у межах якої кожен із фахівців реалізує специфічний напрям діяльності в системі підтримки психологічної та духовної стійкості особового складу (табл. 3).

Таблиця 3

Типові запити військовослужбовців до психологів і капеланів

Категорія запиту	Зміст запиту	Провідний фахівець	Основні форми роботи
Психологічні	Гострі стресові реакції після бою; тривожність; порушення сну; нав'язливі спогади; дратівливість; труднощі адаптації після бойових подій	Військовий психолог	Психодіагностика, кризове консультування, психоедукація, техніки саморегуляції, психокорекція
Духовно-екзистенційні	Пошук сенсу пережитого досвіду; питання справедливості війни; переживання втрати та смерті; духовна підтримка у кризових ситуаціях; потреба молитви або релігійного осмислення подій	Військовий капелан	Душпастирська опіка, духовне консультування, релігійна інтерпретація досвіду, богослужіння, індивідуальні духовні бесіди
Інтегровані	Моральна травма; почуття провини за бойові рішення; переживання втрати побратимів; екзистенційна криза після бойових подій; криза ідентичності	Військовий психолог і військовий капелан	Координація психологічної допомоги й духовної підтримки, паралельний супровід, спільні консультації або групові заходи

Взаємодія військових психологів і капеланів супроводжується певними зонами етичної напруги, зумовленими відмінностями у професійних мандатах і підходах до роботи з особистістю військовослужбовця. До таких

зон належать проблема конфіденційності, різні способи інтерпретації переживань військовослужбовця, а також питання меж професійної компетенції.

Перший тип етичної напруги – **конфіденційність**. Якщо капелан керується принципом абсолютної конфіденційності, то конфіденційність психолога має винятки, зумовлені відповідальністю за безпеку клієнта й оточення. У ситуаціях, коли військовослужбовець повідомляє про важкі психічні стани або загрозливі наміри, капелан не має права передати цю інформацію без згоди особи, тоді як психолог зобов'язаний реагувати у випадках ризику для життя чи служби. У межах моделі взаємодії ця дилема вирішується через принцип добровільного перенаправлення за згодою військовослужбовця.

Другий тип – **конфлікт інтерпретації проблеми**. Один і той самий стан може отримувати різне фахове пояснення. Наприклад, переживання провини за загинувшу побратима психолог може трактувати як травматичну реакцію, моральну травму або когнітивний дисонанс, тоді як капелан – як моральний конфлікт, потребу покаяння або духовну кризу. Ризик полягає у психологізації духовної проблеми або, навпаки, духовізації психічного розладу. Оптимальним способом подолання цієї напруги є комплементарна взаємодія, за якої психолог працює з емоційно-когнітивними механізмами, а капелан – із ціннісно-смысловим виміром переживань.

Третій тип – **конфлікт меж професійної компетенції**. У практиці взаємодії часто постає питання, коли проблема ще належить до духовно-екзистенційної сфери, а коли вже потребує професійної психологічної або клінічної допомоги. Наприклад, військовослужбовець може звернутися до капелана зі скаргами на пригнічений стан, тривогу, безсоння та сильне почуття провини. За певних умов такі прояви можуть свідчити не лише про духовну кризу, а й про гострий стресовий стан, депресивний розлад або симптоматику ПТСР. У таких випадках принциповим є взаємне професійне перенаправлення: психолог спрямовує до капелана у випадках смыслової кризи, а капелан – до психолога за наявності симптоматики психічного розладу.

Отже, взаємодія військового психолога та військового капелана потребує не лише розмежування напрямів діяльності, а й етичного узгодження професійних ролей. Усвідомлення зон етичної напруги дає змогу вибудувати модель комплементарної взаємодії, що передбачає взаємне професійне перенаправлення, повагу до специфіки кожної допоміжної практики й координацію зусиль у роботі з комплексними запитами військовослужбовців.

Трикомпонентна процесуальна модель комплементарної взаємодії військового психолога та військового капелана. На основі аналізу типових запитів військовослужбовців, напрямів діяльності психолога й капелана, а також етичних викликів їхньої взаємодії пропонуємо трикомпонентну процесуальну модель співпраці цих фахівців. Модель передбачає послідовність трьох основних етапів: первинне оцінювання запиту військовослужбовця, диференційований супровід залежно від характеру проблеми й інтегративну взаємодію у випадках комплексних запитів.

Етап 1. Первинне оцінювання запиту (скринінг).

Першим етапом взаємодії є первинне оцінювання психологічного й духовно-екзистенційного стану військовослужбовця. Воно може здійснюватися як військовим психологом, так і військовим капеланом залежно від того, до кого військовослужбовець звернувся за допомогою.

Під час первинного скринінгу військовий психолог оцінює насамперед психологічні прояви бойового стресу, зокрема рівень тривоги й емоційної напруги, наявність гострих стресових реакцій, порушення сну, симптоми

гіперзбудження або нав'язливих спогадів, а також адаптаційні можливості військовослужбовця.

Водночас військовий капелан у процесі спілкування звертає увагу на духовно-екзистенційний вимір переживань військовослужбовця, зокрема переживання моральної травми, почуття провини, пов'язане з бойовими подіями, втрату життєвого сенсу, релігійні сумніви або кризу віри, а також ознаки духовної чи світоглядної кризи.

Важливо підкреслити, що ці оцінки не дублюють одна одну, а відображають різні площини переживання бойового досвіду – психологічну й духовно-смыслову. За результатами первинного оцінювання фахівець визначає подальшу стратегію допомоги, яка може містити: 1) самостійний супровід військовослужбовця у межах власної професійної компетенції; 2) перенаправлення до іншого фахівця; 3) ініціювання спільного супроводу.

Етап 2. Диференційований супровід. На цьому етапі характер допомоги визначається типом запиту військовослужбовця.

Варіант А – переважно психологічний запит. До цієї категорії належать звернення, пов'язані з вираженими симптомами бойового стресу, зокрема панічними реакціями, порушеннями сну, підвищеною тривожністю, гіперзбудженням або флешбеками. У таких випадках провідну роль відіграє військовий психолог, який здійснює психодіагностику, кризове консультування та психокорекційну роботу. Військовий капелан за потреби може долучатися як ресурс соціальної та духовної підтримки.

Варіант Б – переважно духовно-моральний запит. Ця група звернень пов'язана з переживанням моральних дилем, почуттям провини за бойові дії, кризою віри або пошуком сенсу втрат. У таких випадках основну роль відіграє військовий капелан, який забезпечує духовне консультування та смыслову підтримку. Психолог може підключатися до роботи у випадках появи виражених симптомів психологічної дезадаптації.

Варіант В – інтегрований запит. Найскладнішими є випадки, у яких психологічні й духовно-екзистенційні переживання поєднуються. До них належать ситуації, коли симптоми посттравматичного стресового розладу супроводжуються моральною травмою, почуття провини поєднується з тривожним розладом, а екзистенційна криза – з депресивними проявами. Такі випадки потребують інтегрованого підходу.

У випадках переважно психологічного або духовно-морального запиту супровід може здійснюватися одним фахівцем у межах його професійної компетенції. Натомість у ситуаціях інтегрованих запитів, де поєднуються психологічні й духовно-екзистенційні переживання, виникає потреба в координації дій фахівців, що реалізується на етапі інтегративної взаємодії.

Етап 3. Інтегративна взаємодія. У ситуаціях комплексних запитів доцільною є інтегративна взаємодія військового психолога та військового капелана. Вона може реалізовуватися у кількох формах:

- 1) координаційні зустрічі фахівців, під час яких узгоджується стратегія допомоги;
- 2) паралельний супровід, коли кожен фахівець працює у межах власної компетенції;
- 3) спільні консультації або групові заходи за добровільною згодою військовослужбовця.

Запропонована трикомпонентна процесуальна модель (рис. 1) має алгоритмічний характер і відображає послідовність прийняття рішень щодо організації психологічного й духовного супроводу військовослужбовців залежно від типу їхнього запиту.

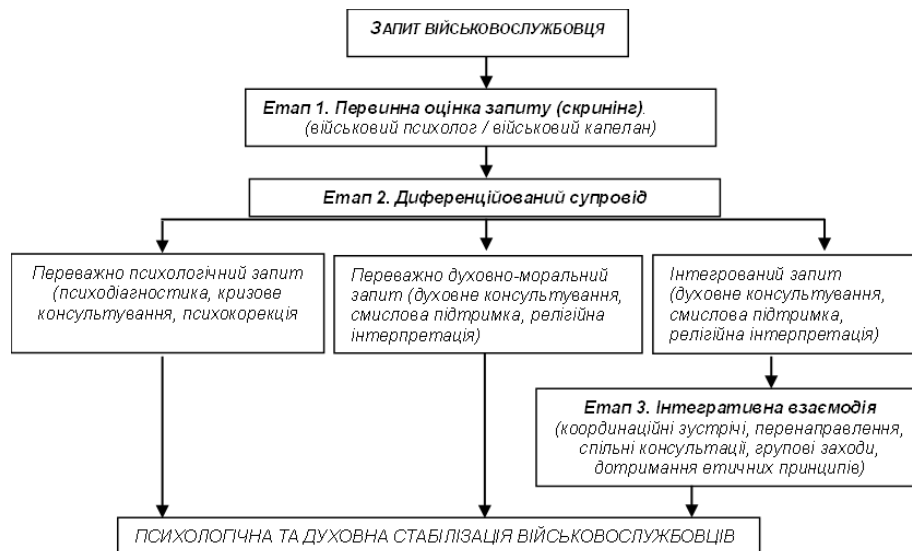

Рис. 1. Трикомпонентна процесуальна модель комплементарної взаємодії військового психолога та військового капелана в роботі з різними типами запитів військовослужбовців

Представлена модель демонструє логіку переходу від первинної оцінки стану військовослужбовця до вибору форми професійного супроводу – від індивідуальної роботи одного фахівця до інтегрованої взаємодії у випадках комплексних запитів. Вона дає змогу структуровано розмежувати сфери відповідальності військового психолога та військового капелана й водночас визначити умови їхньої координації у роботі з особовим складом.

Однак ефективність практичної реалізації цієї моделі залежить не лише від її структурної побудови, а й від дотримання етичних і професійних засад взаємодії фахівців. Саме ці засади забезпечують узгодженість їхніх дій, запобігають дублюванню напрямів діяльності та дають змогу зберігати межі професійної компетентності.

У цьому контексті доцільно сформулювати базові принципи реалізації запропонованої моделі взаємодії військового психолога та військового капелана, які впливають з аналізу напрямів їхньої діяльності, етичних вимог професійної практики та досвіду міждисциплінарної взаємодії.

Принципи реалізації концепції взаємодії. Запропонована модель ґрунтується на кількох базових принципах.

Принцип комплементарності. Військовий психолог і військовий капелан не конкурують за вплив на військовослужбовця, а розглядають його як цілісну особистість, у якій психологічні механізми адаптації поєднуються з духовно-смысловими ресурсами подолання стресу.

Принцип конфіденційності. Взаємодія здійснюється з дотриманням професійної етики обома сторонами. Водночас у випадках підвищеного ризику для життя чи безпеки необхідним є створення механізмів довіреного перенаправлення, які не порушують базових принципів капеланської та психологічної етики.

Принцип професійного перенаправлення. Військовослужбовець, який уникає звернення до психолога через стигматизацію психічних проблем, може спочатку звернутися до капелана, який за потреби м'яко мотивує його до психологічної консультації. Водночас психолог, виявивши виражений релігійний або смисложиттєвий запит, може рекомендувати звернення до капелана. У разі появи симптоматики психічного розладу капелан повинен спрямувати військовослужбовця до психолога.

Принцип професійної автономії. Взаємодія не має призводити до розмивання меж компетентності. Психолог не підміняє духовне консультування, а капелан не здійснює клінічну психотерапію. Чітке усвідомлення меж професійної ролі є необхідною умовою ефективності та фаховості допомоги.

Дискусія і висновки

Отримані результати дають змогу розглядати взаємодію військового психолога та військового капелана як важливий елемент системи психологічної підтримки персоналу військ. Аналіз напрямів діяльності цих фахівців свідчить, що їхня діяльність спрямована на різні, але взаємопов'язані аспекти переживання бойового досвіду військовослужбовців. Якщо психолог зосереджується на регуляції емоційно-когнітивних процесів і подоланні наслідків бойового стресу, то капелан працює зі смислово-ціннісним виміром переживань, допомагаючи інтерпретувати травматичний досвід у контексті моральних і духовних орієнтирів.

Отримані положення узгоджуються з результатами сучасних міжнародних досліджень, у яких підкреслюється важливість інтеграції психологічної та духовної допомоги в системі підтримки військовослужбовців (Войтюк, 2022; Cooper et al., 2023; Cenken et al., 2020). Зокрема, у збройних силах країн НАТО капелани часто є першою точкою звернення військовослужбовців у ситуаціях моральної або екзистенційної кризи, тоді як фахівці з ментального здоров'я забезпечують професійну психологічну допомогу та лікування психічних розладів (Besterman-Dahan et al., 2012; Smith-MacDonald et al., 2018).

У цьому контексті важливого значення набуває підготовка військових капеланів до раннього розпізнавання ознак психічної дезадаптації, бойового стресу та моральної травми. Ідеться не про розширення їхньої професійної компетенції у сферу клінічної психології чи психіатрії, а про формування базових навичок виявлення ризиків і своєчасного перенаправлення військовослужбовців до фахівців психологічної служби. Такий підхід дає змогу підвищити ефективність міждисциплінарної взаємодії та запобігти несвоєчасному наданню спеціалізованої допомоги.

Така модель співпраці дає змогу поєднати роботу з емоційно-когнітивними механізмами адаптації та смис-

ловим осмисленням бойового досвіду, що сприяє підвищенню психологічної стійкості військовослужбовців.

Водночас проведений аналіз засвідчує, що в українській практиці взаємодія військових психологів і капеланів ще не має достатньо чітко структурованого характеру. Відсутність визначених алгоритмів співпраці може призводити як до дублювання напрямів діяльності, так і до недостатньої координації зусиль у роботі з військовослужбовцями, які переживають наслідки бойового стресу.

У цьому контексті запропонована трикомпонентна процесуальна модель комплементарної взаємодії військового психолога й військового капелана дає змогу систематизувати процес надання психологічної та духовної допомоги. Вона передбачає три послідовні етапи: первинний скринінг запиту військовослужбовця, диференційований супровід залежно від характеру проблеми й інтегративну взаємодію у випадках комплексних запитів. Такий підхід дає змогу чітко розмежувати сфери професійної відповідальності психолога і капелана та водночас створити умови для їхньої ефективної координації.

Практичне значення запропонованої моделі полягає у можливості її використання під час організації психологічного й духовного супроводу військовослужбовців у підрозділах. Вона може бути застосована в підготовці військових психологів і капеланів, розробленні програм управління бойовим стресом, а також у практиці міждисциплінарної взаємодії фахівців системи психологічної підтримки персоналу.

Водночас результати дослідження мають певні обмеження. Представлена модель має концептуальний характер і потребує подальшої емпіричної перевірки у практиці психологічного й духовного супроводу військовослужбовців. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення ефективності різних форм взаємодії психологів і капеланів у роботі з військовослужбовцями, які переживають наслідки бойового стресу та моральної травми.

Отже, результати дослідження дають підстави розглядати взаємодію військового психолога та військового капелана як ключовий компонент комплексної системи психологічної підтримки військовослужбовців, що поєднує психологічні механізми адаптації з духовно-смысловими ресурсами подолання бойового стресу. Ураховуючи вищевикладене, робимо такі висновки.

1. Проведений аналіз напрямів діяльності військових психологів і військових капеланів показав, що їхня професійна діяльність спрямована на різні, але взаємопов'язані аспекти підтримки військовослужбовців. Військовий психолог зосереджується на регуляції емоційно-когнітивних процесів і подоланні наслідків бойового стресу, тоді як військовий капелан працює зі смислово-ціннісним і духовним виміром переживань.

2. Визначено напрями діяльності військового психолога та військового капелана, які мають різний ступінь професійного перетину. До напрямів діяльності військового психолога, що належать до його автономної професійної компетенції, віднесено психодіагностику, професійно-психологічний відбір і клінічно обґрунтовану психологічну допомогу, що базується на стандартизованих методах і потребує спеціальної підготовки. Водночас до специфічних напрямів діяльності військового капелана належать літургійно-обрядова діяльність, а також організація соціальної та волонтерської підтримки особового складу. Показано, що у сферах психологічного консультування, психоедукації, психокорекції та роботи з моральною травмою формуються зони комплементарної взаємодії, у

межах яких діяльність психолога і капелана взаємно доповнюють одна одну.

3. Показано, що значна частина звернень військовослужбовців має комплексний характер і поєднує психологічні, моральні й екзистенційні переживання. Це зумовлює наявність сфер комплементарної взаємодії військового психолога та капелана в роботі з моральною травмою, кризою сенсу, переживанням втрат і наслідками бойового стресу.

4. На основі аналізу типових запитів військовослужбовців і міжнародного досвіду організації психологічної і духовної підтримки запропоновано трикомпонентну процесуальну модель комплементарної взаємодії військового психолога та військового капелана, яка містить етапи первинного оцінювання запиту, диференційованого супроводу й інтегративної взаємодії у випадках комплексних психологічних і духовних криз.

5. Запропонована модель може бути використана під час організації міждисциплінарної взаємодії фахівців системи психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України, а також у підготовці військових психологів і капеланів та розробленні програм підтримки військовослужбовців, які переживають наслідки бойового стресу.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторі.

Список використаних джерел

- Верховна Рада України. (2021). *Про Службу військового капеланства*. Закон України № 1915-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20>
- Войтюк, О. (2022). Залучення військових капеланів до надання психологічної допомоги військовослужбовцям: теоретичний огляд закордонних досліджень. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*, (2), 20–24. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2022.2.3>
- Калениченко, Т. А. (2017). Фокус на капелані: формування ролі та місії душпастирів для військовослужбовців. *Софія. Гуманітарно-релігійно-знавчий вісник*, 1(8), 20–28. <https://enquirb.uu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bb7e4f42-ab2a-4f94-b546-5d8387cd4cdc/content>
- Кириленко, Т., & Горбик, І. (2024). Душпастирська робота військового капелана у Збройних Силах України як психологічний супровід військовослужбовця: зміст та особливості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*, 2(20), 51–55. [https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2\(20\).8](https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2(20).8)
- Antal, C. J., Yeomans, P. D., East, R., Hickey, D. W., Kalkstein, S., Brown, K. M., & Kaminstein, D. S. (2023). Transforming veteran identity through community engagement: A chaplain-psychologist collaboration to address moral injury. *Journal of Humanistic Psychology*, 63(6), 801–826. <https://doi.org/10.1177/0022167819844071>
- Besterman-Dahan, K., Gibbons, S. W., Barnett, S. D., & Hickling, E. J. (2012). The role of military chaplains in mental health care of the deployed service member. *Military Medicine*, 177(9), 1028–1033. <https://doi.org/10.7205/milmed-d-12-00071>
- Cenkner, D. P., Yeomans, P. D., Antal, C. J., & Scott, J. C. (2020). A pilot study of a moral injury group intervention co-facilitated by a chaplain and psychologist. *Journal of Traumatic Stress*, 34(2), 367–374. <https://doi.org/10.1002/jts.22642>
- Cooper, D., Evans, C., Chari, S., Campbell, M., & Hoyt, T. (2023). Military chaplains and mental health clinicians: Overlapping roles and collaborative opportunities. *Psychological Services*, 20(1), 56–65. <https://doi.org/10.1037/ser0000661>
- Currier, J. M., Drescher, K. D., & Nieuwsma, J. (Eds.). (2021). Addressing moral injury in clinical practice. *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/0000204-000>
- Grimell, J. (2025). Understanding Ukrainian military chaplains as defenders of the human soul. *Frontiers in Sociology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1559023>
- Grimell, J., Letovaltseva, T., Aalto, J., & De Ceuster, H. (2025). Commanding with compassion: Harnessing the potential of military chaplains within the NATO structure. *Frontiers in Psychiatry*, 16. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2025.1599662>
- Koenig, H. G., & Al-Zaben, F. N. (2020). Moral injury from war and other severe trauma. *Asia-Pacific Psychiatry*, 12(4), e12367. <https://doi.org/10.1111/appy.12367>
- Makovskyi, A. (2023). Military chaplains' provision of psychological assistance to soldiers in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 43(6), Article 7. <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2439>

Mudde, L., Schuhmann, C., & Jacobs, G. (2025). Creating moral space: How military chaplains in the Netherlands support veterans with moral injury. *Frontiers in Sociology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1636853>

Schuhmann, C., Pleizier, T., Walton, M., & Körver, J. (2023). How military chaplains strengthen the moral resilience of soldiers and veterans: Results from a case studies project in the Netherlands. *Pastoral Psychology*, 72, 605–624. <https://doi.org/10.1007/s11089-023-01097-5>

Smith-MacDonald, L. A., Morin, J.-S., & Brémault-Phillips, S. (2018). Spiritual dimensions of moral injury: Contributions of mental health chaplains in the Canadian Armed Forces. *Frontiers in Psychiatry*, 9, 592. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00592>

References

Antal, C. J., Yeomans, P. D., East, R., Hickey, D. W., Kalkstein, S., Brown, K. M., & Kaminstein, D. S. (2023). Transforming veteran identity through community engagement: A chaplain–psychologist collaboration to address moral injury. *Journal of Humanistic Psychology*, 63(6), 801–826. <https://doi.org/10.1177/0022167819844071>

Besterman-Dahan, K., Gibbons, S. W., Barnett, S. D., & Hickling, E. J. (2012). The role of military chaplains in mental health care of the deployed service member. *Military Medicine*, 177(9), 1028–1033. <https://doi.org/10.7205/milmed-d-12-00071>

Cenkner, D. P., Yeomans, P. D., Antal, C. J., & Scott, J. C. (2020). A pilot study of a moral injury group intervention co-facilitated by a chaplain and psychologist. *Journal of Traumatic Stress*, 34(2), 367–374. <https://doi.org/10.1002/jts.22642>

Cooper, D., Evans, C., Chari, S., Campbell, M., & Hoyt, T. (2023). Military chaplains and mental health clinicians: Overlapping roles and collaborative opportunities. *Psychological Services*, 20(1), 56–65. <https://doi.org/10.1037/ser0000661>

Currier, J. M., Drescher, K. D., & Nieuwsma, J. (Eds.). (2021). Addressing moral injury in clinical practice. *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/0000204-000>

Grimell, J. (2025). Understanding Ukrainian military chaplains as defenders of the human soul. *Frontiers in Sociology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1559023>

Grimell, J., Letovaltseva, T., Aalto, J., & De Ceuster, H. (2025). Commanding with compassion: Harnessing the potential of military chaplains within the NATO structure. *Frontiers in Psychiatry*, 16. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2025.1599662>

Kalenychenko, T. A. (2017). Focus on the chaplain: Formation of the role and mission of military clergy. *Sofia: Humanities and Religious Studies Bulletin*, 1(8), 20–28 [in Ukrainian]. <https://enpurb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bb7e4f42-ab2a-4f94-b546-5d8387cd4cdc/content>

Koenig, H. G., & Al-Zaben, F. N. (2020). Moral injury from war and other severe trauma. *Asia-Pacific Psychiatry*, 12(4), e12367. <https://doi.org/10.1111/appy.12367>

Kyrylenko, T., & Horbyk, I. (2024). Pastoral work of a military chaplain in the Armed Forces of Ukraine as psychological support for servicemen: Content and features. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Psychology*, 2(20), 51–55 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2\(20\).8](https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2(20).8)

Makovskiy, A. (2023). Military chaplains' provision of psychological assistance to soldiers in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 43(6), Article 7. <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2439>

Mudde, L., Schuhmann, C., & Jacobs, G. (2025). Creating moral space: How military chaplains in the Netherlands support veterans with moral injury. *Frontiers in Sociology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1636853>

Schuhmann, C., Pleizier, T., Walton, M., & Körver, J. (2023). How military chaplains strengthen the moral resilience of soldiers and veterans: Results from a case studies project in the Netherlands. *Pastoral Psychology*, 72, 605–624. <https://doi.org/10.1007/s11089-023-01097-5>

Smith-MacDonald, L. A., Morin, J.-S., & Brémault-Phillips, S. (2018). Spiritual dimensions of moral injury: Contributions of mental health chaplains in the Canadian Armed Forces. *Frontiers in Psychiatry*, 9, 592. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00592>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). *On the Military Chaplaincy Service*. Law of Ukraine No. 1915-IX [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20>

Voitiuk, O. (2022). Involvement of military chaplains in providing psychological assistance to servicemen: A theoretical review of foreign studies. *Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Psychology*, (2), 20–24 [in Ukrainian]. <https://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/view/2072/2469>

Отримано редакцією журналу / Received: 23.03.26

Прорецензовано / Revised: 30.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.05.26

Опубліковано / Published: 30.06.26

Anna LEVENETS, PhD (Psychol.)

ORCID ID: 0000-0001-9253-7224

e-mail: a.e.levenets@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

A MODEL OF INTERACTION BETWEEN A MILITARY PSYCHOLOGIST AND A MILITARY CHAPLAIN IN THE SYSTEM OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR MILITARY PERSONNEL

Background. The relevance of the study is determined by the growing need for comprehensive assistance to military personnel experiencing the consequences of combat stress, moral injury, and existential crises arising during the performance of combat tasks. Under contemporary wartime conditions, psychological assistance and spiritual care are increasingly regarded as complementary resources for enhancing the psychological resilience of servicemen and servicewomen. The aim of the article is to provide a theoretical analysis of the interaction between a military psychologist and a military chaplain within the system of psychological support for personnel of the Armed Forces of Ukraine.

Methods. The study employed theoretical methods of scientific inquiry. The method of analysis was used to examine scientific sources concerning psychological support for military personnel, the areas of activity and professional duties of military psychologists and chaplains, as well as international experience in organizing psychological and spiritual assistance within the armed forces of NATO member states. The method of synthesis was applied to integrate the obtained theoretical provisions in order to determine the possibilities for interdisciplinary cooperation between specialists. Generalization and systematization made it possible to structure the typical requests of military personnel and identify the areas of professional competence of psychologists and chaplains. The comparative method was used to compare the areas of activity of these specialists and identify points of intersection and differences in their work.

Results. The article analyzes the areas of activity and professional duties of military psychologists and military chaplains and identifies the spheres of their professional competence in working with military personnel experiencing the consequences of combat stress. It was established that certain areas of chaplaincy service, particularly liturgical and ritual activities, do not directly intersect with the work of psychologists; however, they perform an important value-oriented, meaning-making, and stabilizing function for religious servicemen. The analysis of typical requests from military personnel demonstrated that their experiences may have psychological, spiritual-existential, or complex characteristics. On this basis, a three-component model of interaction between a military psychologist and a military chaplain was proposed, which provides for the initial assessment of the serviceman's request, differentiated support depending on the nature of the problem, and integrative interaction in cases of complex psychological and spiritual crises.

Conclusions. An effective system of psychological support for military personnel requires coordination among specialists of different professional profiles, including psychologists and military chaplains. The proposed three-component model of interaction may be applied in the organization of psychological and spiritual support within the psychological support system for personnel of the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: combat stress; moral injury; spiritual support; psychological resilience; chaplaincy service; interdisciplinary interaction.

Авторка заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.